

IRENEJ FRIDERIK BARAGA

(OB STOŠESTDESETLETNICI ROJSTVA)

Baragov večer v soboto, na praznik sv. Petra in Pavla 29. t. m. se vrši v okviru kulturnih večerov, ki jih prireja zgodovinski odsek SKA. V razdobju dobrega enega leta obstoja je to že četrti odsek večer. Odsek je bil ustanovljen na prvi redni skupščini SKA, ki se je vršila po pravilih približno dve leti po ustanovitvi SKA, dne 21. aprila 1956. Na prvi seji novega odbora je začasni vodja odseka predlagal v potrditev prve ustvarjalne člane, in med njimi dva Baragova zgodovinarja, ing. Gregoriča in dr. Jakliča. Delovanje odseka je čim največ zajelo tudi odkrivanje zgodovinskih podatkov o velikem misijonarju — Slovencu.

Vodja zgodovinskega odseka sem postal po odstopu dr. Jakliča, ki se je že odpravil na še uspešnejše delovno področje v Združene države. V južni Ameriki ne moreš o Baragi nič novega odkriti in k večjemu iz splošnega in slovenskega kulturno- in versko zgodovinskega znanja kakšno že znano baragiano popraviš ali dopolniš. Pač pa zgodovinski odsek lahko naveže stike z baragoslovci, ki so pri virih: doma, v Rimu in v Severni Ameriki in pomagajo njihovim izsledkom do publiciranja. Gotovo je ena izmed prvih nalog zamejskega in izrečno izseljenskega zgodovinarja študij o Baragi. *Prvi uspeh teh prizadevanj je pa prav kulturni večer na praznik apostolskih prvakov, ki je enstošestdeseta obletnica Baragovega rojstva.*

To ne bo proslava in tudi molitev za beatifikacijo ne. Oboje je ne samo priporočljivo, ampak gotovo tudi potrebno. Potrebno pa je tudi vneto zgodovinsko raziskovanje. Za slovensko kulturno zgodovino pa imajo tovrstna raziskovanja še poseben namen, najsi se beatifikacijskega procesa ne tičejo. Baraga, ki so mu že Levstik in Prijatelj in Glonar, pa še drugi dali odlično mesto v naši kulturni zgodovini, še vedno ni dokončno opisan. K sreči je prav v slovenskem zamejstvu še mnogo neizčrpanih virov o njem in prav mi v tujini smo poklicani, da iz njih črpamo to važno poglavje slovenske zgodovine. SKA je prav v svoj historični odsek povabila odlične zgodovinarje izven Argentine in je s tem sploh omogočila razvoj tega odseka. Baragov večer je prvi uspeh teh prizadevanj.

Naš član ing. Jožef Gregorič je odkril v domovini štiri nova Baragova pisma iz časov, ko se je pripravil na misijonsko pot, in dvoje pisem tedanjih Baragovih sodobnikov o njem, kar vse bogato dopolnjuje našo vednost o njegovem značaju. Naš član dr. Fran Jaklič je ta pisna kratko, pa prav tehtno komentiral. Naš član Fran Erjavec je našel v Parizu doslej nepoznana Baragova pisma. Vicerektor zavoda Propagande, dr. Maksimilijan Jezernik pa iz rimskih virov poroča o Baragovem drugem obisku v Rimu pri Propagandi in pri papežu Piju IX.

Baragov večer bo posredoval same novote, sama nova zgodovinska odkritja. Bo izsledek znanstvenega dela slovenskih izseljenskih zgodovinarjev. Bo gotovo tehten doprinos k beatifikacijskemu procesu, bo pa gotovo tudi lepa obogatitev našega zgodovinarstva v tujini in je zgodovinski odsek SKA na ta uspeh upravičeno ponosen.

Marijan Marolt

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Zgodovinski odsek

Četrti kulturni večer

v soboto 29. junija 1957 ob sedmih zvečer
salon Bullrich, Sarandí 41, Capital

IRENEJ FRIDERIK BARAGA

Tri predavanja o novih zgodovinskih odkritjih o Baragi

Posebnih vabil ni.

“Preljubi moji Kranjci. Šest let je že preteklo, kar sem zapustil našo ljubo kranjsko deželo... Ali dasiravno sem tako daleč od vas, več ko dvatisoč ur, je vendar moje srce vedno pri vas. Kakor sem vas prisrčno ljubil, dokler sem še med vami bil, prav tako vas tudi še sedaj ljubim in želim iz celega srca vašega zveličanja. Ker pa ne morem več svetih resnic z besedo med vami oznanjati, sem vam spisal lete bukve. Prejmite jih v znak moje velike ljubezni do vas in mojih srčnih želja za vaše zveličanje, moji preljubi Kranjci.”

(Baraga: Iz uvoda v knjigo “Premišljevanje štirih poslednjih reči” - l. 1837)

“Oh preljuba Amalija — kakšen dar. Še svoj živ dan nisem imel kaj tako lepega in dragocenega, zlasti šest Langusovih slik. Z gotovostjo lahko trdim, da nisem v Združenih državah nikoli videl kaj lepšega.

(Baraga, leta 1832)

“Pokarati Te moram, da tako skrbiš zame zavoljo zimskega mraza, lakote, žeje in nevarnosti, ki me čakajo. Pusti, ljuba sestra, prosim Te, vendar vse te malenkosti. Če bi se misijonarji ozirali na mraz, vročino, lakoto in žejo, na trud in nevarnosti in podobne težave, bi še ne bili pripeljali toliko poganov v Kristusovo stajo. Ako se trgovci ne ogibajo nobenega vremena, nobenih težav in nevarnosti, da si pridobijo samo nekoliko časnega dobička, ki ga morejo uživati samo do konca svojega kratkega življenja: bi li mar vse to moglo motiti mene, ki nimam drugega namena kakor dobivati duše za nebesa? Pusti vse te prazne skrbi, ki Te, kakor pišeš, tako žalostijo, in me vsega daruj Bogu.”

(Baraga, leta 1830)

Sedma prireditev 1957

Četrti kulturni večer
salon Bullrich, Sarandí 41
IRENEJ FRIDERIK BARAGA
ob stošestdesetletnici rojstva
Tri predavanja v okviru
Historičnega odseka o novih
zgodovinskih odkritjih o Baragi

Osma prireditev 1957

Peti kulturni večer
v soboto 13. julija ob 7 zvečer
salon Bullrich, Sarandí 41
Umet. zgod. Marijan Marolt
ARHITEKT JOŽE PLEČNIK
(II. del)
Predavanje v okviru Likovnega
odseka bodo spremljale številne
skioptične slike

za razvoj vodilne evropske arhitekture. V kratkih pregledih je podal podobo evropske in posebej slovenske arhitekture v prejšnjem stoletju, ko se je v Evropi pojavil klic po novem slogu in ko so tudi Slovencem vsi viri stare arhitekture usahnili. Po teh pregledih je podal najprej sliko o prizadevanjih v širši Evropi: o Gaudiju, Van de Veldeju, nemških "smoternistih", o historičnih slogih in Jugendstilu, Ottu Wagnerju, Le Corbusierjevih predhodnikih, nato pa navezal Plečnikovo sodelovanje s svojim učiteljem Wagnerjem. Vzporedil je tudi Plečnikovo ustvarjalnost z ostalimi Wagnerjevimi učenci, nadalje z Behrensom, z Loosom in nazadnje s Corbusierom. Pokazal je nekaj stvaritev učitelja in sodobnikov.

Po tem uvodnem poglavju je podal predavatelj pred Plečnikovo podobo kratak življenjski in delovni oris umetnikove poti do smrti.

V drugem delu predavanja smo slišali in videli, kaj je delal arhitekt v Pragi od poklica na visoko šolo za dekorativno umetnost v Pragi dotlej, ko se je ves posvetil Ljubljani: Ljubljani kot mestu svoje delavnosti in svoje ljubezni, pa tudi Ljubljani kot novemu izhodišču — slovenske arhitekture na jugovzhod in na jug. Tu sta važni najprej dve nalogi, ki ju je sprejel Plečnik v Pragi: vrtna arhitektura in adaptacija starih zidnih arhitektur. V preurejanju vrtov in nasadov se je mojster pokazal vrednega soustvarjalca slovenskim impresionistom, le da je uvedel v svoje kompozicije nekaj več reda, opornih točk. V adaptacijah prostornin, ki jih je izobilkoval sicer v enotne prostorske organizme, je pa vendar že na praških Hradčanih vrival slikovite elemente, kar je za slovenskega arhitekta gotovo značilno. Do še večjega poudarka so prišle te Plečnikove lastnosti v istočasnih ljubljanskih regulacijah cest (Šentjankovega trga in zlasti Zoisove ulice) in v prvih ljubljanskih adaptacijah (Zbornica za TIO).

Predavatelj je omenil še vzporednico od Zacherlove hiše mimo Ljudske posojilnice v Celju in Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani do Vseučiliške knjižnice prav tam, opozoril na smisel izhodnih prostorov v prvih treh zgradbah in se je nazadnje ustavil pri smoternosti stopnišča trgovske zbornice v Ljubljani.

Vse predavanje je bilo povedano iz izhodišča stilne analize. Predavatelj se je naslanjal na zadevne zapiske prejšnjih avtorjev, zlasti Stanka Vurnika, in je vsako opombo vestno registriral in upošteval. S tem je stilni razvoj prve polovice Plečnikovega razvoja vsaj nakazal, če ga že ni mogel dokončno prikazati. V nadaljnjih izvajanjih

stali zverinski narod. Vprašal sem ga, ali ni to morda zato, ker so se prej borili ob Angležih in ne proti njim... Takoj me je razumel in se nasmehnil. Nikoli ni prej o tem premišljal, je dejal. Danes zjutraj spet: smehljaje je opazoval zastavo na krnu čilske ladje, ko smo odpluli po jezeru proti argentinski meji. Zakaj neki ta bolestin nacionalizem, je namignil na trobojnico. Na Temzi prav gotovo nobena ladja ne nosi angleške zastave. Vprašal sem ga, ali je ne bi, ko bi Temza delila angleško ozemlje od francoskega. Začel mi je smehljaje kimati, potem sem moral bušniti v smeh: zanimal se je, če sem bil kdaj v politični službi...

Do polnoči sva govorila o Greenu. Mojo misel, da je Greene mogel "nastati" v Angliji predvsem zaradi tega, ker je — čeprav katoličan — bil deloma v nasprotju z lastnim taborom, še prav posebno pa z anglikansko večino, je N. peljal še dalje: anglikanci "si niso na jasnen". To je velika ovira pri človekovem razvoju k osebnosti. Govoril mi je o Višji in Nižji cerkvi ter o Eliotu, ki ni katoličan, čeprav katoliško piše. Omenil sem, da sem dan pred odhodom na pot gledal "Umor v katedrali". Ni ga videl, toda delo je prebral in sicer tako prebral, da ga je poznal do potankosti. Poslušam in se moram čuditi. Kamorkoli zapeljeva pogovor, vedno mu cele fraze, pa naj bodo iz Shakespeara ali iz Conan Doylea, služijo za dovtip. Govorila sva potem o francoski literaturi in vprašal sem ga, kako da tako dobro pozna literaturo, ki je izšla zadnja leta, saj vendar ne more imeti preveč časa. Pravi, da ga res nima, a na srečo mu je spomin precej dober. V smehu mu rečem, da sem si finančnike drugače predstavljal. Odkima in razlaga:

Absolutno specializiran človek je nujno okrnjen in kot tak — ni za rabo. Tudi zgolj iz materialnega stališča gledano — ni za rabo. Tudi v politiki ne. Nehru pozna kulturne probleme svojih ljudi vsaj tako kakor njih ekonomske in čeprav se o tem ne piše: bolj se boji kulturnega pritiska s severa kakor ekonomskega. S starim Adenauerjem je užitek govoriti. Kot stari govorniki prejšnjih časov citira Fausta na pamet, toda kar je bolj čudno: vsaka količaja izstopajoča knjiga najde pot na njegovo mizo.

Puerto Montt. Če mi je kdaj ob Zweigovem "Včerajšnjem svetu" prišlo na misel, da smo Slovenci pred petindvajsetimi leti bili slovensko govoreči Avstrijci, me je včerajšnji večer navdajala misel, da so tukajšnji Čilenci špansko govoreči Nemci. Ali vsaj Evropejci. Saj so res pred sto leti Nemci naselili te pokrajine, toda, mislim, da je razlog temu vzdušju treba iskati drugod: njih šole so po sistemu evropske, prijaznost znanih in neznanih ljudi je taka, kakor se je človek spominja iz evropskih mest. Še revščina, ki je je toliko, spominja na Evropo...

Gledal sem proti klavirju v kotu sobe. Skozi okno sem v daljavi bolj slutil kakor videl čilski Fudži-jama — vulkanski Osorno. Gostitelj je igral na klavir, potem je nenadoma ves ponosen potegnil od nekod časopis in prebral novico s prve strani: Claudio Arrau, čilski pianist, je po mnenju izbranih evropskih kritikov eden izmed petih največjih svetovnih pianistov.

Potem se oglasi gospa, ki je pred letom dni preživela večer v Arrauovi družbi. Umetnik je pripovedoval, kako po štiridesetih letih študija uvidi, kako ne zna igrati. Prsti ne dajo tega, kar bi želel, in kar je huje — zdaj vidi, da ni znal iti dovolj globoko. Treba bo začeti znova: dosti premišljevanja in pa dosti študija...

Pomislim, nase, pa še na vse "mlade" in že ne več tako mlade slovenske literate...

B. Š.

OBVESTILO

Letošnji knjižni program je precej obsežen, prav tako pa je zajeten obseg naših publikacij. Uprava želi olajšati svojim naročnikom plačevanje naročnine, enako pa tudi poenostaviti poslovanje. To pa hoče doseči s tem, da izenači knjižno leto svojih izdaj s koledarskim letom. Knjižni program za leto 1956-57 je raztegnjen do konca leta 1957.

"MEDDOBJE" III/3-4 prinaša vabilo za plačevanje naročnine in prošnjo za izredne prispevke. Vljudno vabimo, da bi se temu klicu čim bolj odzvali.

UPRAVA

bo gotovo dal novih pobud. Onim, ki Plečnikove umetnine lahko iz oči v oči opazujejo.

Videlo se je, da je predavanje zajelo poslušalce tako z bogastvom gradiva, kakor tudi z metodo ob-

delave tako obsežnega razdobja Plečnikove poti. Najlepša nagrada je pač bila izredna pozornost in zanimanje, zunanji znak hvaležnosti pa iskreno odobravanje predavatelju ob zaključku.